

НАЧАЛОТО

Емил Цанов

Всяко начало е трудно. Тази житейска, изпитана във времето истина, не отмина и Националния исторически музей. Той тръгна, както казва народът, от “гола поляна”.

Идеята за него се интерпретираше понякога в отделни музейни среди и в някои кръгове на културната ни общественост. Но тя бе подета и превърната в задача и цел от отдел “Музеи” при тогавашния Комитет за изкуство и култура. Още в средата на шестдесетте години започна разговор за необходимостта от нова обществена институция като Национален исторически музей, призвана да отговори и задоволи потребностите от развитието на българската култура. Бяха сондирани мнения с различни институти и отделни специалисти-историци, литератори, художници, изкуствоведи, архитекти и др. Тогава у нас привършваше изграждане структурата на държавната музейна система, профилирането и специализирането на музеите. Световният музеен бум не бе отминал и нашата страна. Отвсякъде валиха предложения за създаване на нови музеи. От 13 през 1944 г. държавните музеи станаха повече от 200. Това наложи откриването на нови да става само с решение на ЦК на БКП. Всичко това не съдействаше на идеята за Национален исторически музей. В неговата необходимост бяха убедени преобладаващата част от музейните работници, но имаше и “местни феодали”, които, неразумни и неразбрани, създаваха атмосфера на брожение и ненужен, неоправдан страх. Тъкмо тук е голямата заслуга на сътрудниците на отдел “Музеи” при КИК и неговия ръководител Иван Кисъв. Те не

спряха започнатата подготовка за решение на Политбюро и проект за Постановление на МС. А в ония години такива документи се съгласуваха с институти на БАН, Софийския университет, с отговорни и дори с не толкова отговорни по такъв проблем министерства и ведомства, някои от които навярно за първи път чуваха за Национален музей. Това беше “истинско ходене по мъките” и затова продължи години наред.

Най-сетне, на 29 септември 1971 г. беше извоювано решение на Политбюро и чак след повече от година и половина – на 5 май 1973 г. под № 90 Министерският съвет постанови създаването на Национален исторически музей.

Практическата дейност по създаването на музея забоксува от липсата на помещения за работа. Градският съвет не изпълни задълженията си от ПМС и не осигури необходимата материална база. Въпреки това КИК започна назначаване на част от ръководството. През юни 1974 г. за директор бе назначен проф. Страшимир Димитров. Той дълго време носеше печата на музея, писма и документи в чантата си. От 20 септември пишещият стана зам. директор. След няколко дни двамата с проф. Стр. Димитров бяхме на разговор в съответния отдел на ЦК на БКП. В края ни бе съобщено становището, че по кадровата политика на музея трябва да отговаря Емил Цанов, заради дългогодишната му музейна работа и познанствата му с музейните среди. Проф. Димитров не възрази, но усетих, че това не му се понарава. Длъжен бях да се издигна над суетността и себичността и предложих да създадем директорски съвет, който да взема реше-

ния не само за комплектуване на музейния колектив, но да обсъжда и канализира цялостната работа. В КИК бе решено за зам. директор на обществени начала да бъде назначен ст.н.с. Дойно Дойнов – тогава директор на Археологическия музей към БАН. Това бе мъдро решение не само заради богатия и дългогодишен опит в музейната работа на Д. Дойнов, но и за възможността от непосредствена връзка с един от най-старите и богати с материали и специалисти музей у нас. По-късно чрез конкурс за зам. директор бе назначен и ст.н.с. Иван Драев. Не след дълго в Директорския съвет участваха и доц. Любен Прашков, като ръководител на обществени начала на Централната лаборатория за консервация и реставрация и ст.н.с. Георги Георгиев – определен при същите условия за оглавяващ Републиканския център по музеезнание, а също и представители на изградените вече обществени организации и завеждащ отдели. Още на 25 септември 1974 г. бе проведен първия директорски съвет и взехме решения за първите назначения. Стремяхме се да спазваме в колектива определено съотношение на опитни музейни работници и млади специалисти. Затова и първите бяха В. Кирова, Ив. Генова, Ст. Иванова, М. Аврамова, В. Радев и др. Но това не бе единствената грижа на ръководството. При подготовката на този материал прегледах протоколите на директорския съвет в научния архив на НИМ. По тях може да се видят не само сложните задачи, но и всички проблеми на музеологията в действие. Първа грижа безспорно ни беше материалната база. Мария Червендинева, директор на Националния музей “Георги Димитров”, ни отсътпи една стая, която ползваха в сградата на Градската библиотека на ул. “Гурко”, разрушена през деветдесетте години. Забави се назначаването на счетоводител и касиер и затова с нашите финансови разходи и заплати се занимаваше временно

счетоводството на Националния политехнически музей. След назначаването на В. Радкова за счетоводител, след нея на касиер, след това на втори счетоводител, на две машинописки и аз като зам. директор – всички се настанихме в споменатата стая. В “дядовата ръкавичка”, както я наричахме, всяка сутрин пристигаха назначените сътрудници, чийто брой растеше ежемесечно и в края на 1975 г. стигна 34 души. Уви, стол и бюро за директора проф. Стр. Димитров нямаше и когато той дойде (а след него и проф. В. Гюзелев), аз ставах, за да седне шефът. При тази ситуация въведохме присъствена книга за точно идване сутрин на работа, и друга – в която всеки вписваше какво и къде ще работи през деня и на кой телефон при нужда може да бъде намерен. Казвал съм го публично, но нека остане и записано: колкото пъти се наложи да потърся колеги на посочен адрес на архив, библиотека, музей всички биваха на работното си място. Още от началото това създаде атмосфера на взаимно доверие и показа, че всички са амбицирани и съзнават отговорността да бъдат пионери на музея.

На 15 декември 1974 г. бях избран за Председател на Клуба на музейните работници в България. Неговият салон в Търговския дом стана и второ овладяно работно място. Тук вече провеждахме заседанията на ръководството, съвещания и оперативки с постоянно растящия на брой колектив, семинари, срещи и др. Но проблемът с временна база остана и с него се занимавахме непрестанно. Заедно с това поставихме като първостепенна задача създаването на фондовия отдел, обсъдихме неговата структура, срочното и точно водене и попълване на фондовите книги. Възложено бе на отделите картотекирането на националния музеен фонд. Полезно е да се споменат някои от най-важните проблеми, които всяка седмица обсъждаше директорския съвет, често в различ-

но разширен състав. Още през октомври 1974 г. на две заседания разгледахме идейния проект за музейна сграда, с проектантите Чудомир Павлов и Васил Петров и този проблем бе в дневния ред още много пъти. Пак в този месец се занимавахме със структурата и задачите на Централната лаборатория за консервация и реставрация, а по-късно и с проект за нейния статут. Не изпускахме от внимание и контрол фондвата работа и приехме временна заповед за нея, а след това и програма за събирателската работа. Подготвихме концепция за облика и тематичното съдържание на Националния исторически музей. Още на 28 февруари 1975 г. бе назначен музеен съвет от 23 високо ерудирани учени и специалисти. С тях на 29 април 1975 г. проведохме обстоен разговор върху доклада на проф. Стр. Димитров. НИМ трябва да показва “цялостната история на българския народ, без да допускаме разпокъсване на единния исторически процес..., всички страни от живота на нашия народ през вековете... като творец, като борец за свобода и социален прогрес”,¹ приноса ни в световната съкровищница на културата. Обсъдихме проект на ст.н.с. Георги Георгиев за Републиканския център за музеезнание. Решено бе в края на май да се проведе научна експедиция със зав. отделите и уредници до Берковица, Михайловград (Монтана), Чипровци, Кула, Видин, Лом, Козлодуй и Враца, водени от директора проф. Стр. Димитров. Директорският съвет се занима и с изработените тематични структури на отделите, за да се конкретизират нашите виждания и се набележат основните насоки на събирателската работа. През майюни на 1975 г. получихме като фондова база Германския манастир.

Основната трудност в нашата работа бе, че най-значителните движими паметници на културата с национално значение,

най-ценните реликви от българската история отдавна вече бяха прибрани в различни български музеи. Въпрос на колегиална етика и морал бе проблемът за вземане на част от тях за бъдещия Национален исторически музей. Заедно с това, подготовката на експозицията трябваше да предшества изграждането на сградата на музея и ние щяхме да имаме твърде малко време за нейното реализиране в новите зали. А това ни лишаваше от възможността за нейното детайлно осмисляне, за практическото решаване на нашите виждания и идеи. Затова още в края на 1974 г. ръководството на музея, самото то некомплектно напълно, заедно с първите си сътрудници реши да започне направата на поредица от национални изложби с определена тематика от профила и съдържанието на бъдещата експозиция на Националния исторически музей. Експонатите, главно оригинали, трябваше да се събират от всички музеи в страната. Планираните изложби посветихме на предстоящата през 1981 г. 1300-годишнина от създаването на българската държава. Това бе за нашите условия път, по който можехме да решим много проблеми. На първо място нашите специалисти започваха непосредствена и истинска музейна работа, като за всяка изложба проучваха материалите, съставяха експозиционни документи, събираха експонати, които описваха, картотекираха и паспортизираха, т.е. те научно и визуално опознаваха националния музеен фонд. Това бе практически опит с огромно значение. На второ място ние включвахме в отделните наши изложби материали от различни музеи в страната, след което ги връщяхме на същите. Това ни създаде непосредствени връзки и контакти с музейната колегия, преодоляна бе психологическата бариера на ревнивост към собствените материали, така характерна за музейните работници и предварителното недоверие и страх. Стана постепенно ясно за всички, че бъдещи-

¹ НИМ – Научен архив

ят Национален исторически музей в България трябва да бъде дело на дълг и чест на цялата музейна колегия в страната. На трето място ние целяхме да отретепираме, така да се каже, отделни периоди от бъдещата експозиция на музея, предварително да видим за първи път събрани на едно място най-значими паметници на българската култура. След време, когато ще изграждаме новата постоянна експозиция, ние щяхме да имаме повече опит, познания и умения както в приомите и детайлите, така и в общото композиционно решение, в тематичните и идейни моменти. Наред с това, включвахме в експозиционен оборот, правехме достояние на широката публика много и неизвестни паметници и музейни ценности. Изложбите създадоха твърде бързо име, авторитет и престиж на новосъздаващия се, все още организационно нов национален музей, чрез тях той придоби гражданственост и популярност.

Първата крачка в осъществяване на тези наши стратегически цели и задачи бе организирането още в началото на 1975 г. на изложбата “Праисторическо изкуство в българските земи”. Изобилието на изключителни по своето разнообразие и красота находки в музеите в страната осигуряваше първото условие за успеха на изложбата. Материалите (над 400 експоната) бяха събрани от 27 музея и изложбата бе открита на 4 май 1975 г. Залата на “Руски” 5 – покъсно съборена (старото писателско кафене), за съжаление бе една от най-малките и неудобни в нашата столица. Освен това ползвахме и готов реквизит. Но това не попречи за добрите впечатления от изложбата. Тя изпълни задачите, предназначени за публиката, показва развитието на изкуството по българските земи от най-дълбока древност и големите постижения на родната праисторическа наука в последните тридесет години – време на подем за българската археология. Но тя подсказа и полезни изводи за колектива. Оказа се, че

хронологическият принцип на експониране на археологически материали не е достатъчен за разкриване идейния свят на онази далечна епоха. Някои витрини пораждаха чувството за самоцелно подредени красиви предмети. Явно при бъдещата постоянна експозиция трябва да се търсят такива експозиционни прийоми, които ще доближат и направят по-разбираемо праисторическото изкуство. Издаден бе и специален каталог. Със своите постижения и слабости изложбата вдъхна смелост на колектива на музея. А при нейното откриване той броеше, заедно с техническия и помощен персонал, едва 15 души. Научен ръководител бе ст.н.с. Х. Тодорова от АИМ и нашият млад специалист М. Аврамова.

Решено да върви по избрания път, ръководството се зае с организирането на нова, извън-планова изложба на тема “Български женски накити през вековете”, която откри Людмила Живкова на 9 октомври 1975 г. и която посветихме на международната година на жената. Изложените великолепно образци на златарското изкуство бяха ярко доказателство за творческия гений на българина, за народностните традиции в художествените занаяти, обогатени, развити и пречупени през различни влияния, за високия естетически вкус на българската жена, вдъхновила създаването на прекрасни творби. В изложбата бяха показани над 700 експонати. Освен общия хронологически принцип, накитите се показаха по видове (обещи, колани, гривни, пръстени и др.), за да се проследи развитието по форма и украса на всеки от тях, а също и комплексно, за да се получи представа за комплекта, носен през определена епоха. Възстановки на забравдания от различни краища на страната показваха как са се носили накитите за глава. Фотоси и репродукции показваха характерните за отделните епохи украси и мястото им в женския народен костюм. Цитати от народното поетическо творчест-

во и мисли на пътешественици за накитите на българката допълваха сполучливо експозицията. В изложбата участваха със свои материали 14 музея от страната. Тя породила много голям интерес. Българската телевизия подготвила и излъчила специален филм за нея. Преди закриването ръководството на музея организира среща на специалисти – изкуствоведи, художници, археолози, етнографи и историци за нейното обсъждане. Изложбата осъществи Мария Йосифова с колектив, под научното ръководство на ст.н.с. Мария Велева.

В края на 1975 г. проф. Стр. Димитров демонстративно напусна директорството в знак на протест против това, че не се създават условия за работа на колектива. Десет месеца изпълнявах длъжността директор. Предложих решение на Директорския съвет и ръководствата на обществените организации да спрем назначаването на нови специалисти и служители. Отказвах ходатайства на най-отговорни фактори и си спечелих неприятели. И се прочух, че назначавам нов човек срещу работен кабинет. А негативите срещу мен се трупаха в ръководители и институти. Въпреки това колективът продължи своята работа с още по-голяма амбиция.

В серията от ретроспекции, които по план музеят ни организира в чест на 1300-годишнината от създаването на българската държава, бе и изложбата “1000 години българска икона”, която показахме първо в София на 16 януари 1976 г. Това бе една голяма и трудна изложба. Българската икона бе утвърдена като значителен дял на старото българско изкуство в нашето изкуствознание и музейно дело доста късно. При подготовката на плана за изложбата трябваше да се преодоляват много трудности. Не всички икони в България бяха напълно регистрирани. Оставаха неизяснени обхватът и разпространението на школите или наследството на майсторите. Спорни бяха в някои отношения мнения-

та за качествата и принадлежността към определено направление на голяма част от известните икони. Някои бяха в лошо техническо и експозиционно състояние. Това наложи предварителна консервация и реставрация на експонатите. Целта на изложбата бе да се покаже цялостно и пълно богатството и многообразието на иконописата в България. Затова се започна с Преславската керамична живопис от IX в. За първи път с известни и с новооткрити икони бе богато показана иконописата през XI-XII и XIII-XIV в. – периоди, за които имаше празнота при по-ранните експозиции у нас и в чужбина. Представена бе една разгърната панорама на българското иконописно наследство от IX до XIX в.

След София изложбата “1000 години българска икона” бе показана в Париж, Ленинград, Москва, Берлин и Виена, където бе посрещната с голям интерес и бе посетена общо от над един милион посетители. Навсякъде тя се придружаваше от подробен каталог на съответния за страната език. Комисар на изложбата у нас и в чужбина бе проф. Любен Прашков. В негова помощ бяха най-добрите наши специалисти в иконописата – изследователи и реставратори.

Много големи трудности срещнахме в събиране на иконите, особено от Софийската и Пловдивската митрополия. Трябваше да информирам отделите в ЦК и Държавния протокол. Предоставено ми бе правото сам да реша присъствието на Патриарха и Синода на откриването. Поканите бяха готови, но две от най-интересните икони от Пловдивската митрополия дойдоха едва два часа преди официалното откриване на изложбата. Чак тогава пратих поканите в Светия Синод.

На 100-годишнината от Априлското въстание на българския народ против османското робство през 1876 г. бе посветена ретроспективната изложба от живопис, графика, скулптура и документи, открита

през май 1976 г. в София и организирана съвместно с Националната художествена галерия и Националния военно-исторически музей. Нашият музей, заедно с последния, подготви документалната част на тази изложба. Замислена като голяма и самостоятелна, подготвяна дълго време, по редица причини тя бе редуцирана като документален отдел на споменатата обща ретроспективна изложба. Независимо от това и тази изложба спомогна за изпълнение на част от стратегическите цели и задачи, които си поставяше нашият музей. С нея не можахме да внесем нещо ново в експозиционното решение, не сполучихме в детайлите. Но тя помогна сътрудниците на музея ни да проучат и приведат в известност цялото национално богатство от вещества, снимков и документален материал за едно от най-величавите събития в историята на българския народ.

Значително постижение в експозиционно отношение бе постигнато при новото откриване на 5 април 1976 г. в София на изложбата “Тракийско изкуство и култура”. Събрала възторзите на публиката в Париж, Москва, Ленинград, Минск, Виена и Лондон тя трябваше да се върне отново у нас, след нейното първо представяне през 1972 г., с почти удвоен брой експонати, обогатена с най-новите открития на българската археология и музейно дело – златото от Варненския некропол, съкровищата от Борово, Русенско и Якимово, Михайловградско. Организатори този път станаха Националният исторически музей и Археологическият музей при Българската академия на науките. Експозицията бе разкрита в залите на този музей. Не беше лесно да се преустрои изцяло пространството тук и се пригоди за такава изложба. И тъкмо в това бе първата сполука. Като ликвидирахме изцяло старата експозиция, ние потърсихме ново архитектурно-художествено решение. Оформена бе просторна и самостоятелна зала, в която имаше

свободно пространство и много въздух. Тоналното решение бе намерено с обличането на пода и стените с мокет. Експонатите бяха подредени в стенни остъквени големи витрини и други свободно стоящи в средата. Направени от плексиглас или стъкло, изцяло прозрачни, последните не разкъсваха пространството в залата, а експонатите в тях се наблюдаваха свободно от всички страни. Във всички витрини имаше много въздух и много място за всеки предмет. Това даваше възможност за свободно и достъпно разглеждане и при най-масовите посещения на публиката, която в някои дни достигаше до осем хиляди души дневно. Реализирано бе постижение, което се счита от много музеолози за оптимален непосредствен контакт между оригинали и посетители. За това безспорно помогнаха и експонатите, които имат в максимална степен най-високи музейни стойности. Изложбата бе освободена от всякакъв вид спомагателни експонати и имаше само лаконични обяснителни текстове. Ръководител бе проф. Иван Венедиков, наш щатен сътрудник. Сполука бе постигната с осветлението. Освен общото на цялата зала, което бе изнесено високо и падаше като естествено, друго, скрито зад стените, обливаше пристенните големи витрини.

От 20 октомври 1976 г. за директор на НИМ бе назначен проф. Васил Гюзелев. С негово участие и ръководство бе подготвена и открита на 17 май 1977 г. изложбата “Култура и изкуство на средновековната българска държава”, с активната помощ на Археологическия музей при БАН и труда на целия наш колектив. Това бе най-голямата изложба в нашата практика до тогава и първи опит да се съберат, подредят и покажат на едно място културните паметници от българската история за периода VII-XIV в. Тя остана общонационално дело и в нея участваха със свои експонати почти всички български музеи. Подготовката на

изложбата продължи повече от година и за нея бяха събрани над 1000 най-забележителни паметници на българското средновековие. Отново бе използвана сградата на Археологическия музей. Но предвид обема на изложбата наложи се ново устройство. Освен голямата лапидарна зала, за експозицията бе подготвена и галерията на етаж над нея и още една по-малка зала на този втори етаж. Подреждането на материалите бе подчинено на хронологическия и тематичен принцип. За разлика от изложбата “Тракийско изкуство и култура” сега повечето от темите започваха с оригинален изворов текст. Вложен бе и умело дозиран спомагателен материал, главно снимки и принтони, графични възстановки, копия и макети. Това се наложи от тематиката на изложбата, в която не могат да се представят архитектурата на старите български столици Плиска, Велики Преслав и Търново, други недвижими средновековни български паметници, като църкви с техните стенописи, крепости и др. Гигантските и по-малки фотоси стояха и като център на отделните теми. Посетителят влизаше през колонада от каменния архив на Първата българска държава. В него има надписи на хановестроители, текстове за мирни договори, за водени войни и победи. Централната ос на залата насочваше към знаменитото златно българско съкровище от Над сент Миклош от IX в., а над него погледът спираше на копие в естествени размери на прочутия Мадарски конник, специално осветен и ограден със снимки на скалите от култовия център Мадара. Освен голямата научно-изследователска и събирателска работа, която бе успешно извършена, ние отретепирахме сполучливо един голям дял от българската история от VII до XIV в., една голяма, основна и сложна тема в бъдещата експозиция на нашия музей. При това в експозиционното решение се стремяхме към най-съвременни методи,

отидохме още по-напред в непосредствения контакт между оригинали и публика. Голям брой експонати, като строителна и битова керамика, архитектурни детайли, каменна пластика, стенописни копия, макети, строителни и възпоменателни надписи и други бяха изложени открито, извън всякакви витрини, за свободно виждане и възприятие от публиката. По специален начин, пак свободно и открито, бяха показани над 30 копия от най-известните български средновековни стенописи от църкви и манастири. Част от златните предмети бяха събрани, съобразно тяхната датировка, в отделна трезорна зала и за повечето от тях бе намерено конкретно и детайлно представяне. Художник на изложбите бе Злати Чалъков.

Това бе шестата изложба, която Националният исторически музей в София организира само за две години. Всяка от тях изпълни в една или друга степен своето предназначение преди всичко с оглед на очертаните наши крайни цели и задачи – изграждането на бъдещата експозиция на Националния исторически музей. Понятно е, че в този аспект не засягам подробно другите резултати от изложбите, работата с публиката, която бе специално организирана, лекториите и симпозиумите, проведени в някои от изложбите. Но трябва да подчертаем, че тези изложби показаха голямото значение на временните експозиции с оригинални музейни материали. Може да се каже, че в това отношение бе направена малка революция в разбиранията на музейната колегия. Преодолян бе страхът за изнасяне от хранилищата и движение на музейните оригинали, за показване им извън музейните зали, като една постоянна практика. Никога до тогава у нас не са включвани в изложба толкова много оригинални музейни предмети с най-висока научна и художествена стойност. Постигнатото бе плод на усилията не само на колектива на Националния исторически музей, а и на

помощта на много музеи и институти, на Комитета за култура и неговия отдел “Музеи”. Той единствен бе властен да разпоглежда движението на музейните ценности у нас, предаването им от един музей на друг. Той обезпечаваше и средствата за всички наши изложби, активно помагаше в сложната организация на работата.

Експозиционната дейност е концентриран израз на многостранната работа на всеки музей. Тя дава възможност за творческа изява и полет на музейния израз както на отделния труженик, така и на всеки колектив. В реализирането на нашите временни изложби с оригинални експонати съставът на НИМ не само придоби разнообразен опит, но той вкуси от меда и жилото, от спецификата на музейната работа, заплени бе от нейната магия, успешно се школува в името на стратегическата ни задача – създаване експозиция на НИМ.

Още през 1975 г. проектантите на новата музейна сграда от Софпроект имаха различни варианти. На 20 ноември с.г. те – Чудомир Павлов и Васил Петров, началникът на отдел “Капитално строителство” към КИК – Грозданов, неговият сътрудник Илия Христов и аз, като отговарящ за бъдещото строителство, заминахме в командировка в Япония. Програмата бе подчинена на интересите на проектантите. Не тук е мястото да описвам всичко, което видяхме в Токио, макар “да ни паднаха шапките” от гениалността на японските архитекти и строители. Нашият посланик Сербезов помоли да ни приеме един от най-известните в японската архитектура творци арх. Курукава, но ни предупреди, че той се среща със световни лидери, държавни глави, премиери и министри и да не му отнемаме много време. А се получи неочакваното – той ни отдели повече от два часа. Освен че ни показа цялото си ателие с многобройни сътрудници, запозна ни по макет със строящия се тогава в Осака музей на световната етнография. Ние имахме билети за Осака,

но попаднахме във времето на първата след войната стачка на транспортните работници. Но пък срещата с арх. Курукава бе много полезна. От разговор за цялостното строителство в Токио научихме колко богато се използват подземните възможности, макар на метър в земята да излизала вода. Под площада на Токийската гара разгледахме цял подземен квартал с улици, магазини, ресторанти, кафенета и всичко нужно за нормалното му функциониране. Когато се върнахме след две седмици, проектантите ме помолиха да работя вечер с тях като консултант. Мястото на бъдещия музей – старата Зоологическа градина зад Паметника на Съветската армия, ограничаваше височината на сградата. Тогава те предвидиха етажи в подземни пространства. Бе проектиран голям и много функционален културно-просветен център, промяна на главния вход, богати фондохранилища с изолация от влага и солидни трезори, помещения за различните общи и специални системи, тежки и леки асансьори. Това увеличи експозиционните пространства на музея. Известно е, че изграждането на НДК спря строителството на обогатената и прекрасно проектирана сграда.

Това срути кумирите и на директора – проф. Васил Гюзелев. Като проф. Димитров, и по същите причини, и той подаде оставка и напусна на 31 декември 1977 г. Много молах той да не бъде освободен. Късно разбрах, че мястото на професорите като директори не е в трудното начало, битността им бе много по-различна от университетския статус. Не можеше от пияната на първоначалните несгоди, ядове, мъки, пречки и неразбиране, като Афродита, да се роди трайното задържане на професора – директор. След Гюзелев в началото на 1978 г. и аз напуснах НИМ – моята голяма софийска любов, където повече от три години носех цялата административна, финансова, материална, професионална и морална отговорност.